

III. Джерелознавчі галузі знань

- 2 Муссоліні Беніто (1883–1945) — італійський диктатор, голова фашистського уряду Італії 1922–1944 рр.
- 3 Спочатку понтифіки — жрецька колегія в Стародавньому Римі, запроваджена легендарним царем Нумою Помпілієм, складалася з 4-х пожиттєвих членів — патриціїв, із 300 р. до Р.Х. до неї введено ще 4-и члена — плебей. На чолі стояв Великий Понтифік (лат.— pontifex maximus). Крім жрецьких обов'язків, у їх компетенції перебувало складання календарів, консульських списків, списків декретів, ведення літописів тощо. Титул у середні віки перейшов до римського папи // БСЄ.— М.: Сов. енциклопед., 1940.— Т. 46.— С. 413.
- 4 The Catholic Encyclopedia. Volume IV // Vatican: Robert Appleton Company, 1908.— С. 116.
- 5 Тамплієри, лицарський орден (франц.— templiers, від лат. «templum» — храм) — часто вживається паралельна назва — «храмовики». Члени середньовічного католицького духовно-лицарського ордену, організованого в Ієрусалімі після І хрестового походу (біля 1118–1119) французькими лицарями для захисту паломників і зміцнення позицій христославців у Палестині та Сирії. Названі так через те, що резиденція засновника знаходилась біля церкви, на місці храму Соломона. Носили червоний плащ (накидку) із білим хрестом. Отримали великі привілеї від пап. З часом орден став найорганізованішою воєнно-політичною силою в Ієрусалимському королівстві. Дякуючи завоюванням і жертвам, перетворився в найкрупнішого феодального власника на Близькому Сході та в Європі. Лицарі ордену брали участь у багатьох битвах «за віру», підтримували папську курію. Володіли незліченими багатствами. Звинувачення ордену в ересі Філіпом IV Красивим мало єдину мету — заволодіти їх майном, землями, скарбами. Після втрати великого магістра, інквізиційного суду та численних смертних вироків його членам — вже не відродився. Офіційно скасований папою Климентом V 1312 р. // СИФ.— М.: Сов. енциклопед., 1973.— Т. 14.— С. 100–101.
- 6 Калатрави орден — Калатрава (Calatrava la Vieja) — середньовічна фортеця, недалеко від Гвадіани; 1147 р. Альфонс VII відбив у маврів і вручив її тамплієрам. Пізніше Санчо III Кастильський обіцяв Калатраву тому, хто буде здатний її захищати. Два монахи — дон Раймон і Дієго Веласкес, взяли

- на себе це завдання. З цією метою заснували орден лицарів Калатрави // Енциклопед. словарь [Брокгауз, Эфрон].— СПб., 1895.— Т. 27.— С. 6.
- 7 Дом Мануель де Браганса, герцог Бежі — 11-й комендант ордена. Після смерті свого кузена і зведеного брата Жуана II (1481–1495) став королем Португалії під іменем Мануеля I (1495–1521).
- 8 У статті використано загальнодоступну інформацію з мережі Internet та матеріали й зображення з сайтів: The Vatican Web Site; City Stair Samty. The Papal Orders and Vatican Court. Orders Awarded by The Holy See or Forinded by Papal Bull; Gli Ordini Cavallereschi di Ciorgio Aldrighetti; а також стаття: «Ордена. Папський престол» // Енциклопед. словарь.— 7-е изд.— М.: Русск. библиограф. об-во и-та Гранат, б/г.— С. 643.
- 9 Трофей (грецьк.— втеча) — у греків — пам'ятник переможцям на місці битви. Звідси: всі здобуті в бою зброя, прапори, військові атрибути — фанфари, барабани, бунчуки тощо отримали назву — «Трофеї». У геральдиці — назва прикрас, вживаних навколо герба: частини лат, шлеми, забрало, мечі, саблі, знамена, списи тощо.
- 10 Окремі дослідники вважають, що орден засновано 1841 р.
- 11 Пфальцграф — (pfalzgraf або palatinus) — найближчий радник франкського короля в судових справах. Характер посади з часом змінився: особи з таким званням — представники короля, неначе протилежність герцогу. Використовувалось у Баварії, Саксонії та Лотарингії.
- 12 Сфорца (Sforza) — династія міланського герцога у XV–XVI ст. Родоначальник Муціо Аттендоло Сфорца (1369–1424) — селянин, названий так через свою виняткову силу (італ. sforzare — подужати силою). Його син Франческо (1401–1466) — кодотьер на службі у Мілані, Флоренції, Венеції, зять наслідного міланського герцога з родини Вісконті. 1450 — заволодів Міланом, став герцогом. Приєднав до своїх володінь більшу частину Ломбардії, Барі, Геную. Родина знана тим, що оточувала свій двір вченими, поетами, художниками (Леонардо да Вінчі). За них Мілан — значний культурний центр. Залишили свої володіння під час повстання, часто самі розпочинали війни. Зі смертю герцога Франческо II династія згасла // БСЄ.— М.: Сов. енциклопед., 1976.— Т. 25.— С. 120.

Олександр Луговський

БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ ДЖЕРЕЛА НБУВ ЯК ВИД НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Система біобібліографічних ресурсів Національної бібліотеки ім. В. І. Вернадського — це сукупність різних каналів, видів, форм і методів інформації. В її створенні активну участь беруть бібліотеки, музеї, архіви, видавництва, засоби масової інформації тощо.

До найважливіших інформаційних джерел належать документи первинної інформації — науково-технічна література (книги, журнали, праці наукових конференцій, науково-технічні звіти, описи винаходів та ін), художня, краєзнавча, українознавча, музична, карто-

графічна література, стародруки, зарубіжна, образотворчі видання та ін.

Особлива джерельна база — носії вторинної інформації: каталоги, картотеки і, зокрема, система довідкових біографічних та біобібліографічних посібників, що становлять у своєму комплексі єдину систему взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих інформаційних джерел.

Бібліографічні покажчики з природничих, технічних і суспільних наук представлені науково-допоміжними і рекомендаційними покажчиками. За період з 1918 по 1998 рр. було видано 271 покажчик, із них 116 біобібліографій.

Підготовлені фахівцями НБУВ бібліографічні посібники поділяються на три типи: тематичні, галузеві, біобібліографічні покажчики науково-дослідних установ. Характерною особливістю всіх бібліографічних посібників була обов'язкова участь на всіх етапах роботи над покажчиками (складання, редагування і рецензування) наукових співробітників Національної академії наук України та бібліографів НБУВ. Так, наприклад, у 60-х рр. XX ст. було видано ряд науково-допоміжних покажчиків, присвячених розвитку природничих наук в Україні: «Фізична географія УРСР» (К., 1960), «Астрономія на Україні» (К., 1965), «Розвиток фізичних наук на Україні» (К., 1969) тощо. Редагували їх відомі вчені — академік П.А. Власюк, доктор фізико-математичних наук О.І. Кухаренко, доктор фізико-математичних наук І.Г. Колчинський.

Активно працювали вчені НАН України і в підготовці вступних статей до бібліографічних покажчиків, в яких висвітлювалась історія, стан і перспективи розвитку даної наукової проблеми, містився аналіз літератури, включеної до покажчика. Зокрема, великі бібліографічні нариси розвитку колоїдної хімії в Україні, що передували покажчиком літератури, написали академіки А.В. Думанський і Ф.Д. Овчаренко і кандидат хімічних наук С.Ф. Некрич. До найвдаліших бібліографічних покажчиків слід віднести підготовку і видання трьох випусків капітального бібліографічного покажчика «Видання АН УРСР (1919–1967)», в якому представлені публікації вчених майже за 50 років¹.

Багато цінних документів залучили до наукового обігу бібліографи бібліотеки в покажчиках і оглядах змісту деяких академічних наукових часописів і неперіодичних збірників за весь період їх існування: «Записки інституту хімії Академії наук УРСР», «Українського хімічного журналу», «Україна», «Радянське літературознавство» та ін.²

Важливе місце в системі бібліографічних посібників, опублікованих Національною бібліотекою України, належить біобібліографічним покажчикам. За період з 1918 по 1998 рр. їх було опубліковано 116. З них науковцям було присвячено 32 назви, причому С.О. Патону і О.І. Білецькому видавалися тричі; письменникам — 29, причому Т.Г. Шевченку — 15, І.Я. Франку — 4, Лесі Українці — 3, М. Кобилянському — 2, П. Мирному — 2, М.П. Драгоманову — 2, Л.М. Толстому — 3, П.Г. Тичині — 3, М.Т. Рильському — 2; громадським і політичним діячам, полководцям — 16, з них найбільше В.І. Леніну — 10 та Й.В. Сталіну — 2; бібліографам, архівістам — 4 назви.

Видання біобібліографічних покажчиків науковці НБУВ почали ще на початку 1950-х рр., опублікувавши бібліографічні посібники А.Д. Ульянової, присвячені Є.О. Патону та О.М. Диннику³. Значно поживилась робота бібліографів бібліотеки після постанови Президії АН УРСР 1956 р. про видання біобібліографічної серії «Вчені Української РСР» (від 1992 р. «Вчені України»). Так, у 1960–1998 рр. було видано 16 покажчиків праць провідних вчених України: «Є.О. Патон» (К., 1965), «П.А. Тутковський» (К., 1968), «Ю.О. Митропольський» (К., 1968), «К.Г. Гуслистий» (К., 1972), «Л.А. Кульський» (К., 1974), «І.Г. Підплічко» (К., 1976), «С.С. Шабловський» (К., 1976), «І.М. Поляков» (К., 1982), «С.П. Кирилюк» (К., 1983), «І.К. Походня» (К., 1987; 1997). Вступні статті, в яких висвітлювались основні етапи життя і діяльності вчених, написали академік Ю.К. Делімарський, член-кореспондент А.М. Самойленко та ін. Велику допомогу у виданні біобібліографічних покажчиків надала редакційна колегія, до складу якої входили Г.С. Писаренко, К.М. Ситник, Ф.С. Бабичев, П.Г. Богач, В.С. Гутиря, Ю.О. Митропольський, В.І. Трефілов, П.Т. Тронько та ін.

Зростання видань біобібліографічних покажчиків тісно пов'язано з раціоналізацією оформлення: з'являється бібліографічний вступ; в допоміжно-пошуковому апараті застосовуються географічний, предметний і предметно-систематичний покажчики; авторські свідоцтва і патенти виділяються окремо. З'являються і нетрадиційні покажчики. Так, у покажчику «Олег Степанович Вялов» (К., 1991) введено перелік нових таксонів викопної флори та фауни, названих на честь О. С. Вялова.

Проте з 1992 р. зростає тенденція зниження випуску біобібліографічних покажчиків і взагалі бібліографічних покажчиків. Так, за період з 1993 по 1998 рр. опубліковано одинад-

III. Джерелознавчі галузі знань

цять бібліографічних показників, підготовлених науковцями бібліотеки, виданий лише один — «І. К. Походня» (К., 1997) з серії «Бібліографія вчених України».

Показників бібліографічних показників НБУВ (бібліографія бібліографії) у 1918–1998 рр. було видано 17 назв, з них 12 з гуманітарних наук: з української літератури і літературознавства — 3, історії України — 2, краєзнавства — 1, суспільних наук — 2. І лише один персональний показник було присвячено бібліографіям Т.Г. Шевченка.

Співробітниками бібліотеки опубліковано 67 назв бібліографічних оглядів літератури за 1918–1998 рр., з яких лише 8 робіт присвячено письменникам і політичним діячам: В.Г. Веліському — 1, І.Я. Франку — 1, М. Горькому — 1, Т.Г. Шевченку — 1, В.І. Леніну — 1, Г.Х. Раковському — 1.

НБУВ у 1918–1998 рр. було видано 34 назви друкованих каталогів видань, з яких лише 5 присвячено вченим і письменникам, видавцям: І. Федорову — 1, Д. Тутало — 1, Ф. Скорині — 1, М.С. Грушевському — 1, В.І. Вернадському — 1.

Чимало праць з популяризації фондів бібліотеки опубліковано співробітниками за минулі 80 років. Всього видано 458 назв праць, з яких — 68 назв загальних праць, 209 назв праць з оглядом рукописних фондів, 11 праць з оглядом архівних фондів, 79 — з оглядом фондів секторів стародруків та рідкісних видань естампів та репродукцій, нотних видань та сходознавства, 21 — з оглядом фонду «україніка», 71 — з оглядом фондів бібліотеки колекцій.

У назвах загальних праць є лише 2 розвідки з оглядом творів В.І. Леніна в фондах бібліотеки; в публікаціях про фонди відділу «україніка» немає публікацій про особові фонди; в публікаціях про бібліотеки та колекції НБУВ відбиті повідомлення про бібліотеки М.А. Маркевича, М.І. Костомарова, митрополита Іларіона, колекції А.Ю. Кримського, А.М. Лазаревського, С.І. Маслова, Ю.М. Соколова, І.О. Сікорського, графів Розумовських, листівок В.І. Леніна; з 11 оглядових праць архівних фондів 6 публікацій документів із особових фондів — автобіографії акад. М.Г. Холодного, листування О.І. Бродського з Л. Полінгоми, оглядом праць акад. П.М. Першина з аграрної теорії та практики; оглядом фонду акад. Й.Й. Косоногова; фрагменти з щоденника акад. М.С. Слабченка; публікація документів С.О. Єфремова. З 209 назв праць з оглядом рукописних фондів бібліотеки найбільше при-

свячено епістолярній спадщині письменників, поетів (30), інше — огляди праць письменників, поетів, композиторів, архівних та рукописних фондів письменників, поетів, композиторів, огляди документів полководців, громадських і політичних діячів — академіків, науковців⁴.

Зменшення бібліографічних видань викликано різними причинами: а) скороченням державного фінансування науки та культури, їх бібліографічного обслуговування; б) скороченням фінансування вітчизняного книгодрукування, що ускладнило завдання формування вітчизняних видань; в) зростанням обсягу документальної (первинної) інформації і можливостями бібліотек зробити дану інформацію доступною для користувачів; г) недооцінкою бібліографічної (вторинної) інформації.

Слабка ефективність використання ресурсів бібліографічної інформації полягає в недостатній систематичності, непланованості, слабкій спадковості в підготовці, неякісному оформленні й трудомісткості, відсутності поясень про тематику, нові видання і повторні описання, недооцінки допоміжно-пошукового апарату багатьох бібліографічних і біобібліографічних видань.

У зв'язку з широким запровадженням комп'ютерної техніки ретроспективні бібліографічні та біобібліографічні посібники у їх традиційному вигляді (з паперовими носіями) із кожним роком втрачають свої позиції. Але це не тому, що вони не потрібні вченим. Свідченням цьому є хоча б численні прикнижні списки літератури в монографіях.

Сьогодні на зміну традиційним виданням, які вимагають великих витрат часу і праці, прийшли і активно впроваджуються нові комп'ютерні технології. Хоча вони ще не можуть забезпечити достатньо глибокий хронологічний пошук, але їх швидкодія і повнота завойовують симпатії як користувачів, так і співробітників інформаційно-бібліотечних служб.

Із виникненням електронних видань документів, кількість паперових документів помітно не зменшилася. Це тому, що паперові видання добре пристосовані до психофізіологічних особливостей людини і мають ряд важливих якостей (наприклад, портативність, невелика вартість, самодостатність тощо), яких немає в електронних аналогах. Проте, як свідчить історія, поява нових засобів наукової комунікації ще ніколи не приводила до витіснення вже існуючих, а лише перерозподіляла їх використання. Дещо подібне необхідно чекати й від появи електронних видань,

від оцифровки бібліотечних і архівних фондів, яка розгортається нині.

Проте чимало бібліографічних видань, списків ще не залучено до наукового обігу і чекають своїх дослідників. Серед них — бібліографічні довідки, які надавались установами і організаціям України закордонним бібліотекам і установам. Потребує дальшого опрацювання іменний каталог Генерального каталога НБУВ, в який необхідно влити картки наукових праць співробітників інститутів НАНУ, які ліквідувались або ліквідовуються.

Для створення біобібліографічних видань, на нашу думку, необхідно використати два види джерел.

Перший вид — джерела безпосередньо зв'язані з діяльністю особи: а) письмові джерела (особисті тексти вченого): автобіографії, мемуари, щоденники, шляхові описи, епістолярні джерела (листи до рідних, друзів, колеґ), офіційні документи (заяви, звіти, рекомендації), маргіналії, авторські свідчення, патенти, праці (збірники праць, вибрані праці, окремі видання, монографії, статті, брошури, препринти, тексти неопублікованих праць, чернетки, начерки, виписки); б) наукові, науково-популярні, публіцистичні, інформаційні праці, присвячені вченому: біографії (опубліковані, рукописні), статті в енциклопедіях (універсальних, персональних, фахових), дисертації, присвячені вченому, які висвітлюють одну чи декілька сторінок його діяльності, огляди праць (опубліковані, рукописні), статті збірниках (матеріали читань, ювілейних засідань), некрологи; в) усні джерела: доповіді, повідомлення, спогади, інтерв'ю (усні, з письмовому запису); г) праці і звіти наукових, громадських товариств, установ, а також матеріали наукових з'їздів, нарад; д) спеціальні журнали, що вміщують матеріали для складання списку праць діяча і матеріалів про нього, дат і фактів його діяльності: іменні покажчики праць до змісту окремих журналів, збірників, монографій; е) фактичний матеріал про вченого, діяча, митця на сторінках періодичної преси; є) художні твори про особу: романи, повісті, поеми, нариси, кіно-, телесценарії; ж) пам'ятники образотворчого мистецтва: іконографія, живопис, графіка, скульптура (пам'ятники, меморіальні дошки, медалі), фото-, кінодокументи; з) пам'ятні місця, меморіали, меморіальні комплекси, меморіальні музеї, некрополі, місця поховань, учбові заклади, дослідні установи, географічні об'єкти, названі в честь даної особи; и) речові пам'ятники: прилади, інструменти, обладнання, особисті бібліотеки, особисті колекції, особисті речі.

Другий вид — джерела, які мають непряме відношення до особи: а) джерела, що висвітлюють розвиток і становище країни, наукових напрямів у період його діяльності (основні праці з історії країни чи з історії даної дисципліни); б) джерела, що висвітлюють стан конкретних досліджень особи в момент написання праць (фахові та науково-популярні праці останніх років).

Всі ці документи зосереджені в особових фондах архівів, музеїв, бібліотек як цілісний масив документальної інформації про окремих осіб, роди, сім'ї. Тільки в державних архівах України їх налічується понад 1200⁹. Лише в інститутах архівознавства і рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського зберігається понад 200 особових фондів⁹.

Документи особових фондів академіків та членів-кореспондентів, які становлять основу документальної бази Інституту архівознавства НБУВ, відтворюють розвиток української науки протягом ХХ ст., охоплюючи понад 20 напрямів. Це дає змогу дослідникам глибше вивчити шляхи становлення і розвитку певних галузей науки, ознайомитися з творчою лабораторією вчених, які були засновниками окремих наукових напрямів, великою кількістю робочих матеріалів та щоденників, з оригіналами і копіями документів, епістолярною спадщиною, що розкриває основні етапи життя, наукової, педагогічної, науково-організаційної та громадської діяльності відомих учених України. Дослідники можуть ознайомитися з унікальними фотодокументами, листами, з маловідомими і неопублікованими працями.

Серед фондів Інституту архівознавства особливий інтерес становлять фонди: першого президента ВУАН В.І. Вернадського, перших академіків ВУАН — Й.Й. Косоногова, М.Ф. Кащенко, О.В. Фомина, О.М. Ніколяського, М.В. Птухи, М.М. Крилова.

До складу фондів Інституту увійшли також особові фонди академіків НАН України, які були віце-президентами на різних етапах її історії — С. О. Патона, Г. М. Савіна, В. С. Гутирі, В. М. Глушкова, Б. С. Чернишова.

Особливо цікаві фонди вчених-засновників наукових шкіл та напрямів: В.Ю. Чаговця — одного з фундаторів сучасної електрофізіології; Н.Д. Млогуліса — засновника київської школи фізичної електроніки; О.Н. Соколовського — засновника колоїдно-хімічної технології ґрунтів; М.Ф. Кащенко — засновника патологічної ембріології та акліматизації; М.Ф. Дейгена — автора теорії подвійного еле-

III. Джерелознавчі галузі знань

ктронного ядерного резонансу; С.О. Патона — розробника нових методів електрозварювання і засновника Інституту електрозварювання; В.М. Глушкова, — теоретика цифрових автоматів і автоматичних систем управління; М.М. Губерґріца, засновника терапевтичної школи; А.К. Бабко — школи хіміків-аналітиків; М.В. Птуха — засновника і директора Демографічного інституту; О.К. Антонова — генерального авіаконструктора літаків «АН».

В Інституті архівознавства зберігаються документи репресованих вчених України, які надійшли 1991 р. від КДБ. Вони були віднесені до «Колекції документів учених України, репресованих у 30–50-х рр. ХХ ст.», яка містить документи академіків С.О. Єфремова (щоденники, листування); А.Ю. Кримського (паспорт, газетні статті на честь його 70-річчя, спогади про нього, клопотання про реабілітацію); С.Ю. Семковського (листи дружини вченого до прокурора Київського військового округу, довідку про С.Ю. Семковського, складену С.С. Держинською, лист президента АН УРСР О.В. Палладіна до прокурора Київського військового округу про реабілітацію тощо). У колекції також знаходяться документи відомих вчених України В.М. Ганцова, В.Ф. Дурдківського, П. Демчука, В. Доги.

Як правило, у фондах є описи: «Наукові праці», «Біографічні документи», «Документи про службу діяльності», «Фотодокументи», «Листування» та «Література про фондоутворювача».

Так, при складенні збірки документів «Історія Академії наук України: 1918–1928: Документи і матеріали» і «Історія Національної Академії наук України: 1929–1933: Документи і матеріали» співробітники Інституту архівознавства широко використовували особові фонди О.В. Фоміна, М.В. Птухи, М.М. Крилова Інституту архівознавства і особові фонди акад. Д.І. Багалія, М.П. Василенка, В.І. Вернадського, О.М. Глярова, Д.О. Граве, М.С. Грушевського, С.О. Єфремова, А.Ю. Кримського Інституту рукопису НБУВ.

Життя та діяльність багатьох учених України, які були обрані академіками, членами-кореспондентами АН СРСР, тісно пов'язані з Москвою і Санкт-Петербургом. Так, надбання російських архівів стали фонди академіків В.І. Вернадського, П.П. Буднікова, Б.І. Ісаєнко, О. Ю. Шмідта, що зберігаються нині в архіві Російської Академії наук у Москві та його філії в Санкт-Петербурзі — В.І. Липинського, О.В. Палладіна, В.П. Бузескула, Й.Й. Косоногова, В.М. Любименка та ін. Усього за межами України зберігаються понад 100 фондів

видатних українських вчених — і не лише в Росії, а й в Естонії, Білорусі, Азербайджані, Вірменії, Узбекистані та ін.

Причини розпорошеності архівних фондів багато. Це, по-перше, пізні збирання їх архівними установами; по-друге, небажання інших установ (бібліотек, музеїв) їх видавати; по-третє, обмеження в користуванні за радянських часів, а звідси і невключення їх до довідкового апарату архіву: алфавітних каталогів, персоналізованих архівних оглядів тощо; по-четверте, невідтворення цих фондів у путівниках по архівах як наслідок вищезазначеного.

На жаль, проблема забезпечення дослідників відповідними науковими виданнями насамперед бібліографічно-описового характеру незадовільна. Путівники по державних архівах України застаріли: в них недостатній перелік особових фондів або його зовсім немає. Майже повністю відсутні путівники по особових фондах галузевих архівів, бібліотек, музеїв. Немає даних і неописані документи приватних колекцій, а також відомості про особові фонди українського походження в зарубіжних країнах.

Багато матеріалів особового походження зберігається в музеях, яких в Україні зареєстровано понад 550, 350 з яких мають статус юридичних осіб, а 18 — національних. Проте довідники про наявність у них особових фондів відсутні⁷.

Використання ж описів фондів особового походження вчених НАН України для створення біобібліографічних покажчиків незадовільне. Аналіз виходу біобібліографічних покажчиків вчених НАНУ та затвердження описів експертно-перевірною комісією Інституту архівознавства свідчать, що основна маса підготовлених описів припадає на 1970–1990-ті рр., а основна маса опублікованих біобібліографій вчених НАНУ — на 1970–1980-ті рр. Отже, архівні матеріали і переліки праць цих учених не були задіяні в складанні біографічного нарисів і списків праць, що знижувало цінність видань.

Таким чином, підготовка і видання описів фондів особового походження, їх наближення до вимог видання біобібліографічного покажчика — важливий інформаційний ресурс НБУВ.

Практика видання біобібліографічних покажчиків свідчить, що добре їх підготувати можна лише після проведення наукових досліджень, з'ясувавши інформаційні потреби користувачів і визначивши межі змісту цих потреб. У структурному плані біобібліографічний покажчик, на наш погляд, треба трохи змінити, поставивши наперед праці вченого,

а після них — літературу про нього. В межах «нарисів» матеріал повинен розташовуватися в хронологічному порядку, що дасть уяву про еволюцію поглядів ученого, інтенсивність наукових досліджень у різні періоди його життя, громадську, педагогічну та іншу діяльність тощо. Розділ «Література про нього» має містити й архівні документи та називатися «Література і архівні документи про нього», виокремивши літературу і архівні документи про життя і діяльність вченого, праці, виконані під керівництвом вченого та ін.

Бібліографічне описання повинно вміщувати обов'язкові та факультативні елементи. В примітках необхідно вказувати обсяг пристаттєвого і прикнижного списку літератури і наявність резюме.

В передмові, окрім визначення мети і читачького призначення, структури, необхідно відобразити методичні особливості складання і пропозиції щодо використання.

Необхідно створювати такі системи допоміжних покажчиків, які б задовольняли багатоглядні запити фахівців. Система покажчиків повинна сприяти орієнтації в тематичі наукових праць вченого, розкриттю назв і понять в текстах його публікацій.

Іменний покажчик повинен включати в загальному алфавітному ряду прізвища співавторів авторів праць про вченого, прізвища авторів по ознаці персоналія.

Проблема створення нового покоління бібліографічних покажчиків вимагає нових нетрадиційних підходів. Це, по-перше, облік усього бібліографічного і фактографічного матеріалу видатних політиків, вчених, військових, митців України, розпорощених по архівах, бібліотеках, музеях і створення комп'ютерного довідника «Археобібліоаза» як складової національної архівної системи «Архівна та рукописна україніка».

По-друге, координацію і кооперацію діяльності академічних бібліотек, бібліотек науково-дослідних інститутів НАН України з Національною бібліотекою України ім. В.І. Вернадського в галузі створення нових інформаційних продуктів, розширивши можливості їх використання спеціалістами різних галузей знань, розробкою єдиного формату обміну інформацією, розвитком телекомунікацій і організацією доступу до віддалених ресурсів.

Прикладом такої координації і кооперації, наприклад, було б співробітництво бібліотек інститутів НАНУ з Національною бібліотекою України з первинних (праць співробітників, їх світлів тощо) і вторинних (карток, бібліографічних списків праць співробітників та ін.)

ресурсів у створенні вищезазваної і галузевих інформаційних систем.

Подальший розвиток можливостей бібліотек буде визначатися ступенем кооперації і координації при одержанні доступу до різних інформаційних ресурсів. Перспективною вважається трирівнева система, що включає в себе традиційне інформування, телекомунікації, використання СД-РОМ і наступних технологій.

¹ Видання Академії наук УРСР (1919–1967). Суспільні науки: Бібліогр. покажч.— К., 1969; Видання Академії наук УРСР (1919–1967). Фізико-технічні та математичні науки: Бібліогр. покажч.— К., 1970; Видання Академії наук УРСР (1919–1967). Науки про Землю та Космос. Хіміко-технологічні та біологічні науки: Бібліогр. покажч.— К., 1971.

² «Записки інституту хімії» Академії наук УРСР: Алф. і предм. покажч. до Т. I–IX за 1934–1948 рр.— К., 1957; Указатель к «Українському хімічному журналу», Т. I–XX (1925–1954)— К., 1953; Мовознавство: Наук. записки Ін-ту мовознавства Академії наук УРСР: Покажч. змісту за 1934–1957 рр. / Уклад. Л.І. Гольденберг // Дослідження з мовознавства в Українській РСР за сорок років.— К., 1957.— С. 293–309; Наукові записки «Радянське літературознавство»: Покажч. змісту за 1938–1957 рр. / Уклад. Л.В. Беляєва // Рад. літературознавство.— 1958.— №2.— С. 149–154.

³ Библиография Е. О. Патона: Литература о жизни и деятельности Е. О. Патона / Сост. А. Д. Ульянова // Сб., посвящ. восьмидесятилетию со дня рождения и пятидесятилетию науч. деятельности чл. АН УССР Евгения Оскаровича Патона.— К., 1951.— С. 14–30; Список печатных работ А.Н. Динника: Литература об А.Н. Диннике / Сост.: А.Д. Ульянова, Н.П. Гришкова, В.В. Георгиевская // Александр Николаевич Динник.— К., 1956.— С. 35–51.

⁴ Центральна наукова бібліотека України ім. В.І. Вернадського Академії наук України: Бібліогр. покажч. 1918–1993 рр. / Уклад.: І.Г. Шовкопляс, Р.С. Жданова, Л.С. Новосолова та ін., ред. О.С. Онищенко, В.Ю. Омельчук; АН України. ЦНБ.— К.: Ін-т кібернетики АН України, 1993.— 299 с.— (До 75-річчя від часу заснування); Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. 1918–1998: Бібліогр. покажч. літератури за 1993–1998 рр. / Уклад.: Н.М. Погребелька, за участю В.В. Матусевич; Відп. ред. В.Ю. Омельчук; НАН України, НБУВ.— К., 1998.— 165 с.

⁵ Корольов Б. Особові архівні фонди та їх відображення у путівниках і покажчиках: Сучасний стан і перспективи // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвідомчий зб. наук. праць / Редкол. Р.Я. Пиріг (голова) та ін.— К., 2000.— С. 85–90.

⁶ Архівні установи України: Довідник.— К.: НБУВ, 2000.— 260 с.

⁷ Корольов Б. Особові архівні фонди...— С. 87.